

נושא הגליון

בס"ד יום ג' פרשת עקב י"ט אב תשע"ט

'ברכת הרואה ימים ונהרות'

כִּי הוּא צְוָה וּנְבָרָא (התילים קמח ה)

מבואר **במשנה** (ברכות דף נד.), הרואה הרים גבעות ימים נהרות ומדברות, מברך עושה מעשה בראשית, ולדעת רבי יהודה הרואה את הים הגדול מברך ברוך שעשה את הים הגדול, אם רואה אותו לפרקים. ומבואר **בגמ'** (דף נט:), שלפרקים הכוונה שלוששים יום.

1. עושה מעשה בראשית

טעם הברכה: הטעם שנוסח הברכה הוא דווקא עושה מעשה בראשית, כתב **האבודרהם** (הלכות ברכת הראייה שער ח) משום שהקב"ה ייסד את הבריות האלו מאז בריאת העולם, ויש להקב"ה שש בכל שאנחנו יודעים שהוא ברא אותם בששת ימי בראשית ועדיין הם קיימים, כי כל שכן שמי שעשה אותם עדיין קיים.

לשון הווה: טעם שהנוסח של הברכה 'עושה' בלשון הווה, למרות שיותר מתאים לומר לשון עבר 'עשה מעשה בראשית', כתב **הצ"ח** (ברכות דף נד.) שכיון שעל הברקים והרעמים תיקנו ברכה בלשון הווה שהרי אצלם שייך לומר כך כי הם מתהווים תמיד באויר, לכן תיקנו גם על הרים ונהרות בלשון כזו, שלא לחלק בין הפרקים.

השו"ע (סימן רכח סעיף א) לגבי ברכת הים הגדול, פוסק שמברכים עושה הים הגדול. אך **במשנ"ב** (ס"ק ג) מביא שיש המברכים 'שעשה' בלשון עבר, וכפי שהוכיח **המגן אברהם** מלשון **הגמ' הרמב"ם** ובסידור וילנא הביא כן בשם **הרבם ראשוני**.

2. דיני הברכה

כתב המ"ב (ס"ק ב) שמברך רק אם לא ראה את הים יותר משלושים יום. וכתבו **הג"ר ניסים קרליץ שליט"א** (חוט שני שבת חלק ג עמוד רכט) והג"ר **שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל** (הליכות שלמה פרק כג אות כט) לגבי אדם שגר סמוך לים או

משיב כהלכה

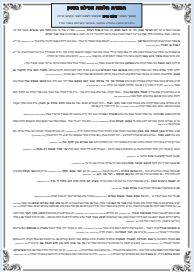
במדור זה מופיע שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, התשובות הנכונות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב, כל מי ששולח תשובה מובחרת על השאלה נכנס להגרלה!

(הגרלה על דעת רבני המכון)

הפרס השבוע: סט (ג' כרכים) **חפץ חיים שמירת הלשון אהבת חסד עם ביאור 'ארחות חיים'**

שאלה: בבין הזמנים וכדומה, האם מותר לאכול ארוחה בפארק שמצויים בו עוברים ושבבים, ומדוע?

מבואר בגמ' בקדושי דף מ: האוכל בשוק דומה לכלב, ופסול לעדות. וכעת השאלה האם נכון לאכול בבין הזמנים בפארק בגינה צבורית, או אסור?

מקורות לעיון: 'תמצית הלכות אכילה בשוק' מתוך הספר 'שלמי חיים' שעומד לצאת לאור בקרוב אי"ה פורסם באוסף 'גיליונות' בין הזמנים אב תשע"ט.

תשובות ניתן להעביר עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד) באחד מהאפשרויות הבאות:

- בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שולוח 4
- בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
- בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
- במסמ מספר 1532-6507823
- במייל 5047867@gmail.com

שם הזוכה בתגרלת גיליון 229 על סט ג' כרכים חפץ חיים שמירת הלשון אהבת חסד עם ביאור 'ארחות חיים' הגאון רבי אוריאל גרינשטיין שליט"א כולל 'אש תמיד' ירושלים

המדור השבוע נתרם על ידי הרה"ח רבי יעקב קליין שליט"א ברכתו שבזכות התורה יצליח בכל מעשה ידיו

זכות הופעת הגיליון הונצח על ידי ידידנו שליט"א לעילוי נשמת הרה"ח רבי מאיר ב"ר חיים זצ"ל והרה"ח רבי חיים יעקב ב"ר אברהם עזר נתן נטע זצ"ל ת.נ.צ.ב.ה.

זכות לימוד התורה וקודש להצלחת התורם שליט"א ומשפחתו

ימים ונהרות הרים וגבעות ומדברות, מברכים 'עושה מעשה בראשית', ועל הגדול שהוא הים שעוברים בו לארץ ישראל ולמצרים, מברכים 'עושה הים הגדול'.

הפרישה (סימן רכת) מסביר שהש"ע פסק כך לפי הגירסה שגרס **בכסף משנה** (הלכות ברכות פרק י הלכה יד) בשם **הרא"ש** שהים הגדול הוא ים האוקיינוס, והוא הים שעוברים דרכו לארץ ישראל ולמצרים, אך מסיק שהגירסה הנכונה היא כפי שמוברא ברא"ש שהכונה לים האוקיינוס. ולדעת **הכנסת הגדולה והמור קציעה** השו"ע חולק על הרא"ש וסובר שעל הים התיכון מברכים 'הים הגדול'.

והביא **המשנ"ב** (ס"ק ב) שהרבה אחרונים חולקים על השו"ע וסוברים שרק על ים האוקיינוס שהוא הים הגדול מכל הימים שמקיף את כל העולם קבעו עליו ברכה מיוחדת מפני גדלו, אך על הים שעוברים דרכו לארץ ישראל אינו נקרא הים הגדול ומברכים עליו כמו על שאר הימים. וכתב **הג"ר חיים קנייבסקי שליט"א** (שונה הלכות, ספר שער העין סוף הספר תשובה לח) שהמשנ"ב לא הכריע בזה.

4. הים התיכון

לגבי הברכה על הים התיכון **המשנ"ב** הביא כמה דעות מה מברכים, וכתב **בביאור הלכה** שגם על דבר צריך לברך 'הים הגדול' ובירך 'עושה מעשה בראשית' יצא בדיעבד, כמו שבברכות הנהנין בדיעבד יוצא בברכת שהכל.

לדעת **הג"ר יוסף שלום אלישיב זצ"ל והג"ר חיים קנייבסקי שליט"א** (שער העין פרק ח הערה ט) והג"ר **ניסים קרליץ שליט"א** (שער העין עמוד רסו) והג"ר **שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל** (הליכות שלמה פרק כג אות כט) יש לברך על הים התיכון 'עושה מעשה בראשית'.

וכתב **בכף החיים** (ס"ק ה) שכיון שנחלקו הפוסקים בכך יברך מספק 'עושה מעשה בראשית'. והוסיף **במנחת יצחק** (חלק א סימן קי) שכדי לצאת גם את דעת השו"ע והפוסקים, יאמר תוך כדי דבור של 'עושה מעשה בראשית', גם 'שעשה הים הגדול', כפי שמבואר ב**שו"ע** (או"ח סימן רט סעיף ב) שאם יברך על מים בורא פרי הגפן ותוך כדי דיבור נזכר ואמר 'שהכל נהיה בדברו', וכך היתה אמירתו 'בורא פרי הגפן שהכל נהיה בדברו', יצא. וכן דעת הגרש"ז שמעיקר הדין יש לברך מעשה בראשית, אך אם יצאה יוסף שעשה את הים הגדול, וכן מעיד **הג"ר אביגדור נבנצאל** שליט"א (ירושלים במועדיה שבועות עמוד ריד) שכך ראה שנהג הגרש"ז אויערבאך זצ"ל.

5. ים האוקיינוס

לדעת **הג"ר יוסף שלום אלישיב זצ"ל והג"ר שמואל הלוי ואזנר זצ"ל** (שער העין פרק ח הערה יב), והג"ר **יצחק**

שעובר כל יום ליד הים ולא ראה את הים יותר משלושים יום מחמת שהוא רגיל בו ואין לו ענין בכך, לא יברך במקרה כזה.

כשכבר לא רואה: כאשר ראה את הים ולא בירך וכבר אינו רואה אותו, לדעת הג"ר ניסים קרליץ שליט"א (חוט שני שם) רק אם לא עבר תוך כדי דיבור מאז שראה את הים, יכול עדיין לברך. אך לדעת הג"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (הליכות שלמה שם) כל זמן שהתפעלותו מהים עדיין נמשכת יכול לברך.

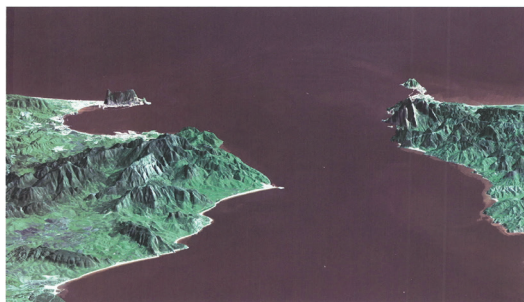
בלילה ובחושך: כאשר רואה את הים בלילה, לדעת החוט שני והליכות שלמה אם מתפעל מראייתו מברך. ואם חשך במקום שנמצא ולא רואה את הים, אפילו אם מתפעל מהים לא יברך.

מרחוק: לדעת **החוט שני** (יו"ד חלק ג עמוד קפה) וכן מביא בספר **שער העין** (עמוד פז) בשם **הג"ר שמואל הלוי ואזנר זצ"ל**, הרואה את הים מרחוק, כגון מהגבעות בבני ברק, אינו מברך כיון שאין בראיה זו הרגשה של התפעלות מברירת הים כי רואים רק משהו קלוש מרחוק. אך לענין שיחשב שראה את הים בתוך שלושים יום כן נחשב שראה כיון שראה משהו מהים זה מזכיר יום את הים. ולדעת **הג"ר יוסף שלום אלישיב זצ"ל והג"ר חיים קנייבסקי שליט"א** אפילו שראה את הים מרחוק אפשר לברך.

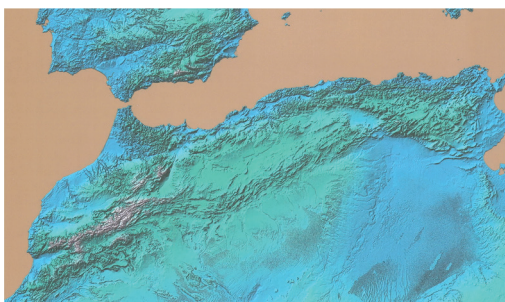
3. הים הגדול

לדעת **הרא"ש** (שו"ת הרא"ש כלל ד סימן ד) מה שכתוב במשנה 'הים הגדול' הכוונה לים האוקיינוס דוקא, ואפילו שבלשון **הפסוק** (במדבר פרק לד פסוק ו) וְהָיָה לְכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וְגִבּוֹל, משמע שהכוונה לים התיכון שהוא הגבול המערבי של ארץ ישראל, בכל זאת במשנה משמע שהוא ים האוקיינוס, כי לפני כן כתוב **שעל הימים** אומר 'ברוך שעשה מעשה בראשית', ולדעת רבי יהודה, הרואה את הים הגדול אומר 'ברוך שעשה את הים הגדול', וכיון שבתחילה הזכיר 'מים' שהכוונה לכל ים ואחר כך רבי יהודה מסביר 'הים הגדול', משמע שמדובר בים האוקיינוס, שהרי מוכרחים לומר שרבי יהודה לא חולק על תנא קמא, מכך שלא כתבו הפוסקים שהלכה כרבנן שהם רבים דלא כרבי יהודה.

הרש"ש (בברכות) מסביר שמכאן ראה שהולכים בברכות אחר לשון בני אדם, כי בלשון בני אדם נקרא האוקיינוס 'הים הגדול'.
הלכה נפסק **בשו"ע** (סימן רכת סעיף א) שעל

מיצור נובלדנו - מיצור המיחבר את הים התיכון עם האוקיינוס האטלנטי, במתחם חומת מלחמה של המדינה בתחומי תחנת הים התיכון, מצוי מיצור נובלדנו המולת העיניים האוקיינוס האטלנטי

הים האטלנטי - תצלום תרמובוויזיה מניסויים, מתחם תחנת הים התיכון האטלנטי במצור על גבי הים, באזור תחנת הים התיכון, מצוי מיצור נובלדנו המולת העיניים האוקיינוס האטלנטי

אנציקלופדיה לבית ישראל - ב: הכתרים, רמאל בן יעקב (4) | עמוד מס: 42 | הודפס ע"י אוצר החכמה

ולדעת הג"ר בצלאל שטרן (שו"ת בצל החכמה חלק ב סימן ז) כיון שנחלקו הפוסקים על מה מברכים 'עושה מעשה בראשית', לכן יברך בשם ומלכות רק 'שעשה את הים הגדול', ומיד אחר כך יוסף ויאמר 'עושה מעשה בראשית' בלי שם ומלכות.

לדעת כמה תלמידי חכמים שליט"א, מסבא צריך לברך שני הברכות, שהם שני ברכות נפרדות על שני ימים חלוקים, ויקדים שעשה הים הגדול שהוא ברכה פרטית ולא יקדים עושה מעשה בראשית שהוא ברכה כוללת שפוטרת את כל הימים. ואף אם נפקק בסבא זו, יכול להתנות שהברכה הראשונה לא תפטור את הים השני.

בשו"ת דברי יציב (חלק או"ח סימן צה) הסתפק כאשר טס מעל שני הימים, האם עדיף לברך שני ברכות על כל ים לחוד, כיון שתחילה רואה ים אחד ובהמשך הטיסה רואה את הים השני, או עדיף לברך ברכה אחת ולפטור את שניהם, וצידד אולי יהיה חילוק שהיוצא במטוס מארץ ישראל לחו"ל יברך פעמיים עושה מעשה בראשית, ואילו החוזר במטוס מחו"ל לארץ ישראל יברך תחילה על האוקיינוס עושה הים הגדול, ואח"כ על ים התיכון עושה מעשה בראשית, ולא הכריע מה ההלכה למעשה.

7. הרואה את ים כנרת

כנרת: הרואה את ים כנרת, כתב המור וקציעה (סימן רכח) וכן מובא בספר **שער העיני** (עמוד פד) שכך דעת הג"ר **חיים פנחס שיינברג זצ"ל** והג"ר **משה שטרנבוך שליט"א**, וכן נהג הג"ר **שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל**, לברך על ים כנרת 'עושה מעשה בראשית'.

עוד מביא בספר שער העיני (שם) בשם הג"ר **יוסף שלום אלישיב זצ"ל**, שיתכן שחלק מהים התרחב במהלך השנים ולא כל גודל הים היה מששת ימי בראשית, ומבואר במשנ"ב (סימן רכח ס"ק ה) לגבי נהר שחפרו לו דרך אחרת ושינו את כיוון הזרימה שלו, אין מברכים עליו בחלק החדש, כיון ששם הוא לא 'מעשה בראשית', ולכן לגבי הכינרת רק אם רואה את כל הים יכול לברך לכל הדעות 'עושה מעשה בראשית'. והוסיף גם בספר שער העיני, שכאם רואה את מרכז ים הכינרת ודי ששם הוא לא השתנה ויכול לברך שם.

מי שראה את הים התיכון ובתוך שלושים יום רואה את ים הכינרת, כתב הג"ר **שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל** (הליכות שלמה פרק כג אות כט) שמברך גם עליו פעם שניה.

8. הרואה את ים המלח

הרואה את ים המלח נחלקו הפוסקים אם יכול לברך עליו עושה מעשה בראשית. **שנאמר** (בראשית) (פרק יד פסוק ג) **עָנַק הַיָּםִים הָאֵלֶּה הָאֵלֶּה הַמֶּלַח**, ומבאר רש"י שני פירושים: פירוש ראשון שאחר זמן נמשך לתוכו ים המלח, ועוד פירוש בשם מדרש אגדה שההרים שמסביבו נבקעו ונמשכו לתוכו יאורים.

לדעת הג"ר **שמואל הלוי ואזנר זצ"ל** (שבט הלוי חלק ט סימן מז) כיון שלפי הפירוש הראשון אינו יכול לברך כי ים המלח אינו מששת ימי בראשית, ומאידך לפי הפירוש השני יכול לברך כי הים היה טמון במקומו מששת ימי בראשית, לכן מספק אין לברך עליו.

אך לדעת הג"ר **ניסים קרליץ שליט"א** (חוט שני שבת חלק ג עמוד רכט) מברכים על ים המלח 'עושה מעשה בראשית', וטעמו על פי דברי המור וקציעה (סימן רכח) שמביא מחז"ל שיש בארץ ישראל שבע ימים, ואחד מהם הוא ים המלח.

בתמונה: מעמד ההגרלה בתאריך ט"ו באב תשע"ט על שבת קודש באתרא קדישא מירון
בבית הגאון רבי יחזקאל אלימלך כהן שליט"א רב שכונת קנה
בושם בית שמש
שם הזוכה המאושר: משפחת לוצקי

זכות הופעת הגיליון הונצח לעילוי נשמת הגאון החסיד רבי אהרן הלל בן רבי חיים מיכל לוי זצ"ל נלב"ע י"ד אייר תשע"ט ת.נ.צ.ב.ה.

זכות הופעת הגיליון לזכות החפץ בעילום שמו לזרע של קיימא במהרה בנחת ובנקל אמן

יעקב וויס זצ"ל (מנחת יצחק חלק א סימן קי) מברכים על ים האוקיינוס (האטלנטי, השקט, ההודי) ברכת 'הים הגדול', כיון שמבואר מהמשנ"ב שהעיקר להלכה שעל ים אוקיינוס מברך הים הגדול, ומביא ששמע שכן נוהגים כמה מהגדולים בארה"ב.

מאידך לדעת הג"ר **שריה דבילצקי זצ"ל** (זה השלחן חלק א סימן רכח) כיון שיש מחלוקת, יש לברך גם על ים אוקיינוס עושה מעשה בראשית, וכן נקט הג"ר **משה שטרנבוך שליט"א** (תשובות והנהגות כרך ג סימן עו), וכן מוכח מהח"י **אדם** (כלל סג סעיף ג) שלא חילק וכתב בסתם שמברכים על הימים מעשה בראשית, וכן דעת **הערוך השולחן** (סימן רכח סעיף ד) שיש לברך על כולם עושה מעשה בראשית גם על האוקיינוס, מפני שינוי הפירושים.

6. מיצר גיברלטר

בגיליון הקודם נשאלה שאלה: כאשר אדם טס במטוס מעל 'מיצר גיברלטר' רואה את הים התיכון ביחד עם ים האוקיינוס האטלנטי, מה מברך, דאם מברך רק שעשה את הים הגדול, או רק עושה מעשה בראשית, או שמברך את שני הברכות.

לדעת הג"ר **שריה דבילצקי זצ"ל** (זה השלחן חלק א סימן רכח) והג"ר **ניסים קרליץ שליט"א** (שער העיני עמוד רסו) אם לא בירך בתוך שלושים יום 'עושה מעשה בראשית' על הים, ורואה את שני הימים יחד, מברך 'שעשה הים הגדול', שהרי ממה נפשך הוא חייב לברך על אחד מהם 'הים הגדול'. בספר **שער העיני** (עמוד פג) ביאר טעם הדבר, שאין לברך גם 'מעשה בראשית', מכיון שכבר בירך על הים הגדול. כלול בזה גם ברכה על הים התיכון.

עדכוני הלכה

מעשה רב!

מעשה נפלא מובא בדרך שיחה פרשת בראשית, הגר"ר חיים וולקין שליט"א נכנס עם יהודי אחד להגר"ח קנייבסקי שליט"א, והציג את האורח הבא ממדינת גיברלטר, שאלו הרב בהתפעלות אוי אתה מגיברלטר?

כאשר שאלו את הגר"ח מה מתפעל כל כך מגיברלטר, השיב יש מחלוקת בין האחרונים הובאה במשנה ברורה על איזה ים מברכים ברכת עושה הים הגדול, אם על ים התיכון או ים אוקיינוס, ולכן אין לברך ברכה אוקיינוס, ורק עושה מעשה בראשית, אבל מגיברלטר ארץ הנמצאת במפגש של שני הימים, רואים את שני הימים בו זמנית ושם הרי אפשר לברך את הברכה לכו"ע.

ושמעתי מרבה של גיברלטר הרב חסיד שליט"א, שהעומד על ראש התוחת הישן שבראש הצוק בגיברלטר, יכול לראות גם את האוקיינוס מעבר להרי אלחסירסן.

עמוד מס 83 שער העין אריאל, אליהו בן משה הודפס עיני תכנת אוצר החכמה

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- הברכות:** הרואה ימים ונהרות מברך 'ברוך עושה בראשית'. הרואה את הים הגדול אומר 'ברוך שעשה את הים הגדול'.
- זמן הברכה:** ברכות אלו יכול לברך רק אם לא ראה את הים שלושים יום. מי שגר סמוך לים או שכל יום עובר ליד הים כל יום, אפילו שעברו יותר משלושים יום שלא ראה את הים לא יברך.
- ראיה מרחוק:** ראה את הים ועבר מן המקום ושוב אינו רואהו, יש אומרים שיכול לברך על הים רק בתוך כדי דיבור לראיתו, ויש אומרים שיכול לברך כל זמן שהתפעלותו נמשכת. הרואה את הים בלילה אם מתפעל מראיתו יכול לברך. הרואה אם הים מרחוק, נחלקו הפוסקים האם יכול לברך.
- הים הגדול:** לדעת השולחן ערוך הים הגדול הוא הים התיכון, ולדעת הרבה אחרונים הים הגדול הוא ים האוקיינוס. לדעת רוב הפוסקים מברכים על ים התיכון 'מעשה בראשית', ויש אומרים שכדי לצאת ידי כל הדעות יוסיף תוך כדי דבור גם 'עושה הים הגדול'.
- ים האוקיינוס:** לדעת חלק מהפוסקים יברך על ים האוקיינוס 'הים הגדול', ויש אומרים שמשום המחלוקת בדיון הזה, יברך גם על ים האוקיינוס 'מעשה בראשית'.
- מיצר גיברלטר:** מי שטס מעל מיצר גיברלטר ורואה את שני הימים ביחד, לדעת הגר"ש דבליצקי יברך רק שעשה הים הגדול, לשיטת שו"ת בצל החכמה יוסיף אח"כ בלי שם ומלכות עושה מעשה בראשית.
- ים הכינרת וים המלח:** הסכמת פוסקי זמנינו שמברכים ברכה 'עושה מעשה בראשית' גם על ראיית ים הכנרת, והורה הגר"ש אלישיב שלא יברך על ראיית מקצתו שמו אינו מששת ימי בראשית. לגבי ראיית ים המלח, נחלקו הפוסקים הקדמונים וגם פוסקי זמנינו, האם מברכים על ראייתו, כיון שים המלח נוצר לאחר ששת ימי בראשית וגם משום שהוא מקום הקללה. לדעת הגר"ש ואזנר מספק לא יברך, ולדעת הגר"ן קרליץ יכול לברך.

נושא הגליון הבא:

'האוכל בשוק דומה לכלב'

הגליון נועד לעזור את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות להנצחה לע"נ, לרפ"ש, וכדומה.

ניתן לשלוח רעיונות ותוכנים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס'

'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

גליון שבועי

שיעורים וימי עיון

מוקד למענה הלכתי

בירורי הלכה אקטואליים

קו הילכתא

חוברות הדרכה

מוקד הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי

קו הילכתא

02-5377-085

5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרות, ועוד...